

SZENT ISTVÁN BIRODALMA

AZ ÚJ EURÓPÁBAN

A SZOMSZÉDSÁGBÓL fakadó sorsközösségnek alávetett népek között az észszerű, békés és művelődési értékeket teremtő együttélésnek legelső feltétele az, hogy a tér, amelyben élniök kell, észszerű és organikus módon osztassék el ama rendező és rendfenntartó hatalmak között, amelyek az egyes téregységek természetes központjaiban helyezkednek el. Az *élettér* maga, amelyben a népek élnek, természetes téregységekre, tájcsoportokra tagolódik s az észszerű térbeosztásnak elsősorban ezekhez kell alkalmazkodnia. Ez másfelől azonban csak akkor lehetséges, hogyha a téregységek természetes központjaiban olyan *politikai erőcentrumok* élnek, amelyek képesek a maguk szervező gondolatait a természetes téregységek határain belül érvényrejuttatni és életben tartani.

Az ilyen politikai erőcentrumok megteremtői a legendásan nagy államalapító egyéniségek, akiknek génusza tágas, nagy tereket fog át s akiknek szervező akaratereje birodalmakat épít. Az ő munkájuk azonban csak akkor válik maradandóvá, ha egyfelől alkalmazkodik a térelosztás természeti tényeihez, másfelől ha körülöttük erőteljes politikai „elit”, politikai vezetőréteg, politikai „iskola” alakul, amelynek hatása alatt az országnak politikailag aktív rétegei mind megtanulnak „imperiálisan” gondolkodni: másszóval, ha a birodalomépítő génusz típusának gondolkodásmódja az egész politikai térben uralkodóvá válik. Ezáltal valósul meg az a jelenség, amelyet *természetes asszimilációnak* nevezünk s ami nem egyéb, mint a természetes téregységeken belül élő népelemeknek nemzetté alakulása, politikai és szellemi egyesülése.

Ha bármely ok, belső hanyatlás, belviszály vagy külső erőszak megállítja ezt a folyamatot útjában, bekövetkezik a tér politikai szétesése, ami a természetes téregységeken belül élő összes népek számára csökkent életlehetőségeket, nyugtalan, anarchikus viszonyokat és általános hanyatlást jelent. A természetes erőcentrumok helyett ilyenkor *perifériális gócek* lépnek előtérbe, a maguk csekélyebb, kisebb életterejű hatássugaraival és a tágas terekben gondolkozó, széles látókörü „imperiális” politikai iskola szellemiségét az uralomban a vidéki és helyi „nagyágok” provinciális, sőt parochiális gondolkodásmódja váltja fel. Minthogy azonban a provincia, természete szerint, alárendelt térelem, amely csak egy nagyobb téregységnek részeként exisztálhat, a természetes központok elhanyaglásának s a provinciák aránylagos önállósulásának folyamata a valóságban szabály szerint egy másik folyamattal jár együtt, amely az

elegendő politikai erő kifejtésre képtelen provinciákat idegen terek központjainak nem természetes, hanem mechanikus uralma alá rendeli. Az ekként keletkező helyzet azonban ideig-óráig is csak erőszakkal s ehhez csatlakozó mesterséges, „trükkös” módszerekkel tartható fenn.

A természetes téregységeknek s a természetes határoknak jelentősége ugyanis — Kanttal szólva — regulatív, holott a konstitutív erők mindig a politikai centrumokból kiáradó szuggesztív-hullámok: a szervező politikai akarat-energiák kisugárzásai. Ezek a különböző göcökből kiinduló sugárzások a térben egymással összeütköznek, egymással interferálnak vagy egymást keresztezik. Azonban minden politikai akarathullám, bármily virulens egyébként, az átfutott tér kiterjedésének s a leküzdött akadályok nagyságának vagy sokaságának arányában veszít hatóerejéből; halványodik, átfomálódik s végül elhal, elszóródik a térben. A természetes határok jelentősége tehát nem abban van, hogy a fizikai közlekedés elé akadályokat állítanak vagy sztratégiai védőfalakul szolgálnak. Ilyen értelemben való jelentőségük napról-napra csökken a technika újabb erőfeszítései következtében. A nagy hegységek, tengerek, sivatagok határoló jelentősége sokkal inkább abban van, hogy a lelkeket koncentrálik, hogy a lélek természetes néző irányait szabályozzák. A természetes téregység lakója „befelé” és „kifelé” néz és szellemi álláspontját akaratlanul is annak a téregységnek központjába vetíti, amelyben él. Anglia ezért idegen test a kontinenssel szemben s ezért lett a kontinens szempontjából rendzavaró hatalommá, amióta nekilátott, hogy itt „rendcsináló” tevékenységet fejtsen ki. Hasonló okokból kellett Napoleon rendcsináló terveinek megbukniok: Páris túlságosan periferiális gócpont ahhoz, hogy onnan Európát kormányozni vagy patronálni lehessen. Ugyanez áll minden olyan kísérletre, amely kelet felől iparkodik Középeurópa testébe hatolni s ugyanezért volt vészhozó minden koalíció, amely Nyugatot és Keletet a Közép ellen tömörítette egybe. Az eredmény mindig csak a természetes közép-európai téregységek szétmarcangolása, provincializálása és idegen központoknak való erőszakos alávetése volt.

A történet rendjét követve, mindegyre világosabban láthatjuk e törvényszerűségeknek érvényesülését. *Róma* napjának emelkedése addig tartott, amíg civilizációs eszméinek és hatalmi akaratának sugárzása egyenletesen terjedt a mediterrán térben. De megtört ez a sugárzás az Alpoktól északra, a germán népek akkori életterében és megtört a hellenizmus interferáló hullámvonalalaiban, amint keleti népek életterébe ért. Észak felé megtorpant a birodalom s önként elhatárolta magát, azt hívén, hogy erődvonalakkal kizárhatja az idegen akarathullámok betörését, keletfelé pedig ideig-óráig csak azért tarthatta magát, hogy egy új középpontot hívott életre a Bosporus partján. Ámde Konstantinápolyból rövidesen *Bizánc* lett: sohasem volt az római város, hanem meghódolni kényszerült a saját „Hinterlandja”, a hellenizmus szellemének s a római birodalom megszűnt élni abban a pillanatban, amikor Róma összeroppan s a még „rómainak” nevezett birodalom székhelye egy keleti főváros lett, amelyben orientális deszpoták uralkodtak.

Csak a latin kereszténység kifejlődése, a római püspök növekvő tekintélye és ezzel kapcsolatban a hódító germán népek romanizálása adott az európai létnek értékes új formákat. Jellemző módon ez az újjászületés, a középkori *keresztény Univerzum* létrejötte, már tisztelben tartja a térbeli sugárzás törvényeit s az északi germán terekkel kiegészült Nyugat-Európa első politikai szerkezete nem egyetlen középpont, hanem a centrális észak-déli irányu *Aachen—Róma tengely* körül jön létre. Ez az első tengely vékony és gyenge, benne nemcsak két, még idegen tájegység, hanem egyúttal két politikai szervező elv is ellentmondásban van egymással: a spirituális és a szekuláris uralom elve. A kettőnek összeütközése mindegyre szét is töri az egyesülés akaratát s a zord északon székelő „római” császárok gyógyíthatatlan nosztalgiája az örök város tekintélyén nyugvó „világhatalom” után végül is a „szent” birodalom politikai szétrombolását, provincializálását és periferiális részeinek egészségtelen kiemelkedését, majd részben idegen — francia, svéd, lengyel — uralmak alá hanyatlását vonja maga után.

Amikor e folyamat közben a „szent” birodalom központja a keleti végekre, *Bécs*be került, ez ugyanazt jelentette, mint egykor a bizánci császárság megalakulása: a birodalom szétesését, elhanyagolását. A periferiális „centrum” oly terekben volt kénytelen támaszt keresni, terjeszkedni, amelyek már kivülestek a birodalmi gondolat sugárkörén. Ezekben a terekben pedig idegen, inkább zavaró, mint rendező elv volt a „német—római” dinasztikus birodalom eszméje.

Bécs a maga politikai karrierjét voltaképpen nem is köszönhette másnak, mint annak a ténynek, hogy a Kárpátmedence, melyben terjeszkedett, a török betörés és a magyar birodalom szétesése folytán elvesztette politikai egységét és természetes középpontját, Budát. A Kárpátmedence ezáltal hosszú időre idegen központok, Bécs és Konstantinápoly mesterséges és erőszakos uralma alá került, benső egységében anarchiának esett áldozatul, amelyben csak átmenetileg kiemelkedő provinciális központok — Gyulafehérvár, Kolozsvár, Kassa, Pozsony — tartottak valamelyes halványan pislákoló életet. A valóságban a szétrombolás e hosszú századai alatt a Kárpátmedence, mint természetes téregység, kikapcsolódott Európa életéből s birodalmakat elválasztó határrá, „gyepüvé”, mesterséges sivatagga alakult át.

A török visszaszorítása után Európa ésszerű térelosztását a csökevényként megmaradt s magát központnak tartó végvár, Bécs erős politikai élniakarása akadályozta. A német birodalomban periferiális helyzeténél fogva, a Kárpátmedencével szemben idegen test mivoltánál fogva, egyikben sem lehetett központ s az a becsvágya, hogy mindkettőt összekösse, messze meghaladta erőit, annál is inkább, mert a nacionalizmus, a nagy nemzeti államok kifejlődésének korában a merő dinasztikus, patrimonális uralom eszméjét képviselte s ezzel napról-napra tarthatatlanabb anakronizmussá vált.

Ehelyett a hanyatló árnyék helyett, amely nyugatról jött, kelet felé nézett és német hatalom helyett mindinkább szláv töredéknépek parochiális nacionalizmusának gyűjtő-edényévé vált, a német birodalom vezetését egy másik hatalom vette át, amely viszont kelet-

ről jött, de annál kitartóbb akarattal haladt nyugat felé és eredeti periferiális helyzetének hátrányait mind nagyobb energiakifejtéssel pótolta: *Poroszország*. Berlinnek periferiális helyzetét s a porosz impériumban rejlő egyoldalúságokat azonban semmiféle vas szervező erő nem tehetette teljesen jóvá. A második birodalom sem a „Klein-staaterei“ maradványait, a német államok parochializmusát, sem azt a nagy kettősséget, amely a protestáns, „Junker“ Északkelet és a katolikus, ipusztériális, polgári Délnyugat között fennállt, nem tudta eltüntetni. Ezeknek a maradványoknak keserves öröksége súlyos átokként árnyékolta be a weimari rendszer amúgy sem rózsás napjait. A „Kulturkampf“ emlékeként tartósan megrögződött politikai katolicizmus a maga leküzdhetetlenül „baloldali“ hajlandóságaival, a „Centrum“ emlékezetes politikájában öltött testet, amely évek hosszú során át tartó pillére volt a weimari rendszernek s attól akkor sem tudott végleg elszakadni, amikor alatta már minden ponton rengett a föld.

Hitler s az általa életrehívott nemzeti szocialista mozgalom elemi sikerének és jövő tartós alkotóerejének titka bizonyára nem utolsó sorban abban rejlik, hogy a nehezen koncentrálható német teret nem egyetlen sarokpont, hanem egy észak-déli *Berlin—München tengely* köré csoportosította, amely szerencsésen áthidalja a régi ellentéteket. Hiszen a birodalmi székhelyként megtartott Berlin mellett a nemzeti szocializmus székhelye továbbra is München, a hozzá csatlakozó Berchtesgadennel, ahol a Führer otthona és sásfészke köré lassan-lassan egy új német mitológia szövődik. A katolikus, élénkebb és mozgékonyabb Dél így egyenrangú félként veszi ki a maga részét a Harmadik Birodalom szervezésében s a maga melegebb vérmérsékletével átfüti, népszerűbbé teszi az egyébként érintetlen tisztaságában megörzött porosz katonai szervező erő ridegebb formáit.

De a maga integritásában helyreállított Németbirodalomnak más hivatása is van: érvényrejuttatni a „közép“ természetes egyensúlyelvét a periferiák anarchikus uralma ellenében s ebben a törekvésében ezuttal szerencsésen épült ki egy új középeurópai „tengely“, a Berlin—München-vonal meghosszabbításával Rómáig. Nagy Károly egykori birodalmának balsorsa ezuttal nem fenyeget: hiszen a két hatalom, az északi és déli, most ugyanazon politikai principiumok hordozója és mindegyikben világosan él a politikai bölcsesség alfája és omegája: az a mérséklet, amely a tér természetes elosztásának igyekszik érvényt szerezni. A „tengely“ ekképen nem csupán Középeurópának, hanem az egész kontinensnek irány- és mértékadó központjává lett, amely azon van, hogy gyökeresen gátat vessen a periferiális hatalmasságok rendezavaró és egy tartós kontinentális béke kialakulását mindegyre akadályozó politikai befolyásának.

A „TENGE LY“ együttműködése a természetes téregységek tiszteletbentartásának, az Alpok elválasztó jelentőségének felismerésén nyugszik s ezzel egyszersmindenkorra eltemeti a régi „német—római“ birodalom eszméjében rejlő rivalitást és ellentmondásokat. De miként az Alpok, akként a Kárpátok is követelik a maguk térrendező szerepének méltánylását és a Kárpátmedence újraéledő vitális

erői keresik az új tömörülést a medence természetes és ezért históriai középpontja, Buda körül. Az a körülmény, hogy a német birodalom az utóbbi esztendőekben ismét elfoglalta történeti határait, ennek az egészséges fejlődésnek fontos és döntő előfeltétele. Mert ezáltal egyfelől Prága visszakapta természetes hivatását, hogy mint a cseh medence természetes központja, a cseh nép kulturális és gazdasági életén uralkodjék, másrészt Bécs is új szerephez jut, amely a birodalomban elfoglalt periferiális helyzetének megfelel; hogy ablakul szolgáljon, amelyen át a birodalom a szomszédos Kárpátmedence felé kitekint és kezét barátságos kézfogásra kinyújtja. Tudjuk, hogy az Ostmark annakidején azért létesült, hogy gátat vessen a Duna-medencében hömpölygő barbár hullámok betöréseinek. Azáltal azonban, hogy a Kárpátmedencében egy nyugateurópai szellemű, civilizált erős államrend létesült Szent István koronája alatt, az Ostmark ezt a jelentőségét elvesztette és csak azáltal nyerte vissza, hogy a tartós törökudulás Magyarországon ismét anarchikus állapotokat teremtett, a Kárpátmedence természetes központjának, Budának fényeit pedig hosszú idő kioltotta Mihelyt azonban a török kiűzésével a középeurópai terek normális egyensúlya helyreállhatott, — mint erre az előzőekben is rámutattunk, — Bécsnek a szerepe fokozatosan ellentmondóvá vált.

Bécs művészeti és zenei kultúrájának, műemlékeinek és népe vonzó egyéniségének mindnyájan, akik Bécsert ismerjük, őszinte bámulói vagyunk. Azt hisszük, ha az Európai Egyesült Államok netalán megalakulna, annak keresve sem lehetne alkalmasabb fővárost találni, mint Bécsert. Az európai kontinensnél kisebb téregység azonban nincsen, a melynek Bécs valóban központja lehetne. Maga a sajátos bécsi kultúra, a bécsi barokk sokarcu művészete s az elragadó bécsi zene, amely pontosan megfelel a tipikus bécsi népiség lelkületének a maga könnyed, derűs, átlátszó szárnyakkal lebegő súlytalanságában; mind annak a tanúsága, hogy Bécs, amely az összes európai kulturhatásokat magábaszívta, voltaképpen kozmopolita város, a kultúrák nagy találkozó helye, *clearing house*-a, de nem valami nemzeti vagy birodalmi központ. Bécs az idők folyamán mindenkor a Habsburg-ház dinasztikus uralmának központja és függvénye volt: kultúrája nem a mélyből nőtt ki, hanem a magasságban volt mintegy fel-függesztve. Politikailag is ezért nem lehetett Bécs egyéb, mint a Habsburg-birodalom központja; ez a birodalom azonban két természetes téregység között lebegett és uralmának előfeltétele volt, hogy ezek a terek ne találják meg a maguk természetes egyensúlyát. Ezért a Habsburg-birodalom politikája az utolsó évszázadokban sem a német térben, sem a Kárpátmedencében nem volt valóban építő-tényező. Ellenkezőleg a Habsburgok bölcseségének összefoglalása a régi maximában fejezhető ki: *diviæ ut imperes*. A német birodalomban élvezett Habsburg-hegemonia feltétele a német birodalom ismert atomizációja volt: a „Kleinstaaterei“. Ha pedig az újraéledő szent-istváni Magyarországgal szemben a Habsburgok hasonlóképpen az itt élő nemzetiségeket egymás ellen iparkodtak kijátszani, ez csak a Kárpát-térre vetített párhuzama volt az ő német birodalmi politikájuknak. Ezért nem véletlen az sem, hogy a Habsburgok politikája

mindaddig, amíg ezt erői megengedték, fenntartotta a német egység kifejlődését gátoló törekvéseit s magyar államférfiak voltak azok, akik az utat a birodalmi németiség felé az iránytű kitartásával keresték. Egy Andrassy Gyulára volt szükség, hogy Bismarcknak megfelelő munkatársa akadjon az osztrák-magyar monarchiában és egy Tisza István volt az, aki a cseh—osztrák—lengyel arisztokráciából kikerült államférfiakkal szemben a német szövetség mellett való rendületlen kitartás politikáját mindhalálig képviselte. Bismarcknak számos megnyilatkozása tanúsítja, hogy a német—magyar sorsközösség tudata milyen erős volt lelkében és ugyancsak nem volt 67 óta vezető magyar államférfi, aki e sorsközösséget ne ápolta és amellet kitartani ne igyekezett volna.

Eleve sem lehetett kétséges, hogy Hitler, akinek kivételes államférfiúi látóköre óriási tereket fog át és aki a politikai vezetés irányelveit Bismarck örökségéből szívta magába, ezeket az összefüggéseket ugyanolyan tisztán látja és értelmezi, mint a Vaskancelár. A német birodalom politikája, mint azt ma minden magyar örömmel és hálással állapítja meg, valóban mind nagyobb határozottsággal halad ebben az irányban. A birodalom, amikor a maga határait, bölcsen a földrajzi és a történeti törvényszerűségekké hozza párhuzamba, együttal azzal is tisztában van, hogy a maga rendező befolyását a szomszéd terekben is úgy tudja legnagyobb hatással és legkisebb erőfeszítéssel érvényre juttatni, ha azon van, hogy ezek a terek is a maguk természetes középpontjaik körül tömörüljenek. Bismarck mondta, hogy a németek a magyarokat az ő dunai őrhelyükön úgy tekinthetik, mintha azok is németek volnának¹. Ennek a gondolatnak kifejezése másképen az, ha azt mondjuk: *a Berlin—München—Róma tengely a maga befolyását abban a pillanatban automatikusan kiterjeszthette a Keleti Kárpátokig, amikor önmagát egy Budapestig nyúló melléktengellyel egészítette ki.* Mert a földrajz, a történelem, a politikai és gazdasági törvényszerűség egyaránt azt mutatja, hogy *Budapest* az a központ, amely a politikai befolyás sugarait hatékonyan tudja a Kárpátmedence összes határaiig eljuttatni. A Berlin—Róma tengely munkája tehát szükségképen arra irányul, hogy a Kárpátmedence egyensúlyát visszanyerje egy olyan újárendezés formájában, amelynek központja nem lehet más, mint Buda, a mai Budapest.

MINDAZONÁLTAL vannak, akik még mindig bizonyos ellentmondást vélnek felfedezni a népi elv, mint a Harmadik Birodalom politikájának alapvető pillére és a Kárpátmedencét rendező szent-istváni birodalom eszméje között. Ez a felfogás, nézetünk szerint, kimutathatóan, többszörösen téves.

¹ „Da sitzen zwischen Donau und Karpathen die Ungarn. Für uns ist das gerade so, als ob dort Deutsche säßen, denn ihr Schicksal ist mit dem unsrigen verknüpft, sie stehen und fallen mit uns. Das unterscheidet sie funditus von Slaven und Rumänen.“

Mindenekelőtt: a *népi elv* a német birodalom helyreállítása szempontjából hatalmas tereket összefogó építő erő. Ha ezt az elvet azonban egyenlőnek vesszük — mint ahogy az gyakran és felületesen történik — azzal a nemzetiségi elvvel, amely az országhatárokat a nyelvhatárok mentén kívánja megvonni s amelyet a párisi Entente-konferencia tett meg önkényesen a középeurópai tér rendező elvének, akkor hamis egyenletet írunk le, amely egy nagy pozitív építő elvet; egy romboló, atomizáló, anarchikus principiummal tesz egyenlővé.

Ez az ekváció történetileg is, politikailag is hamis. Politikailag, mint láttuk, a nemzetiségi elv a Habsburgok kezében arra szolgált, hogy uralmukat a magyar állameszme ellenállása ellenében is fenn-tartsák. Az ilyen uralom, mely a valóságban anarchikus viszonyokat leplez, csak ideig-óráig állhat fenn. Minden birodalom tartós konzolidációjának alapfeltétele az, hogy abban a térben, amelyre befolyását kiterjeszti, a béke áldásait árassza az ott élő népekre. Minden tartós és egészséges uralom békés viszonyok létesítésével jár: a római birodalom fénykorát a *Pax Romana* áldásai jellemezték, amelyek összekapcsolták és egymással összefüggővé tették a birodalom határai között vagy befolyása alatt élő népeket. A Berlin—Róma tengely áldozatos nagy háborújának végcélja sem lehet egyéb, mint egy *Pax Romano—Germanicának* megteremtése, amelynek legfontosabb keleti hajtása nem lehet más, mint a történelmi hivatásában oly becsülettel bevált *Pax Hungarica*.

Nagybritannia, amely a világ számos részének nyújtotta időközön át a *Pax Britannica* áldásait, — azokban a szférákban, amelyekben tengeri hatalmánál fogva feltétlen uralomra tett szert, mindig helyes, sőt fényes ösztönrel találta meg a tartós birodalomépítés útját. Mind a dominiomban, mind az indiai birodalomban az volt szilárd uralma megteremtésének előfeltétele, hogy e természetes egységeken belül békét teremtsen, hogy békés munkára összefoglalja a multban egymással szünet nélkül viaskodó néptörzseket. Ha meg lett volna a lehetősége annak, hogy Nagybritannia az európai kontinensre is döntő erővel terjessze ki a maga uralmát, valószínűleg itt is az lett volna a törekvése, hogy Európát egyetlen szövetséggé, amolyan brit dominiummá foglalja össze. Minthogy azonban ez a vállalkozás Nagybritannia periferiális helyzeténél fogva és szárazföldi katonai hatalomhiányában mindenképpen reménytelen volt, az angol politika kénytelen volt megelégedni azzal, hogy Európában az u. n. európai egyensúly elmélete címén a *divide et impera* módszereit alkalmazza: azaz mindig gondoskodjék arról, hogy az európai államokat egymástól elválasztó ellentétek fennmaradjanak és éleiket teljesen el ne veszítsék. Egy erőt összefogó európai kontinens kialakulása a fennálló viszonyok között a brit birodalom feltétlen bukását vonta volna maga után. Ezért kellett végzettszerűen kifejlődnie az ellentétnek Nagybritannia és az európai „közép” súlyát összefoglaló Berlin—Róma tengely között. S ugyancsak ezért várjuk őszinte bizalommal a Berlin—Róma tengely bölcsességétől azt, amit sem Nagybritannia, sem az ugyan-csak periferiális fekvésű Franciaország nem adhatott az európai kontinensnek: azt, hogy a maga szilárd egyensúlya és feltétlen túlereje tudatában érvényt fog szerezni az építő béke feltételeinek és

igyekeznek az európai újjárendezést úgy megoldani, hogy az európai tér organikus részei a maguk természetes központjai körül csoportosuljanak. Ezért képtelenség volna feltételezni a német birodalom lángeszű vezető államférfiairól, akik ma évszázados béke alapjait készülnék lerakni, hogy a Dunavölgyben annak a Habsburg-birodalomnak a romboló politikáját kövessék, amely mindig csak márhólnapra tudta a maga existenciájának feltételeit biztosítani.

DE ELMÉLETILEG sincsen ok rá, hogy a német birodalom nagy építő elvét, a népi elvet, a liberális-anarchikus irányzatú nemzetiségi elvvel azonosnak tekintsük.

A népi elv egyrészt a német birodalomban apró-cseprő egységekre szétdarabolt és partikulárizmusokba süllyedt, másrészt a birodalommal összefüggő területeken s a birodalom történeti határain belül élő nagy német népben a politikai egység öntudatát volt hivatva felébreszteni, illetőleg ébren tartani. Evégből az ósrégi vérségi kapcsolatokra visszavezethető egységes hagyomány összekovácsló erejét iparkodott életrehívni és erősíteni. A vérben és a földben — *in Blut und Boden* — rejlő ősi életerőket ébresztgette avégből is, hogy az egyesek mulandó életén uralkodó anyagias érdekek hatalmával szemben a népi-nemzeti lét örökkévalóságát hangoztassa s az összesség érdekében korlátlan áldozatkészségre sarkalja a német nép fiait. A népi elvnél tehát korántsem a nemzetiségi, azaz nyelvi összetartozáson van a súly: hiszen a nyelv-egység magában véve nem szükségképpen jelenti a vérszerű összefüggéseket. Igaz azonban, hogy a német nép esetében a nyelvegység és a vérségi összetartozás igen nagymértékben egybeesik.

A Kárpátmedencében annyiban más a helyzet, hogy a vérségi és a nyelvi kapcsolatok nem esnek egybe. A Kárpátmedence népei az idők folyamán állandóan egymásba folytak, szünet nélkül keveredtek egymással: tehát — miként azt *Kászonyi Ferenc* egy mélyen szántó könyvében¹ kimutatta — valamennyien vérrokonságban vannak egymással és ebben az értelemben, a népi elv alapvető értelmében, egyetlen népi egységet alkotnak. A történelmi sors mostohasága hozta magával, hogy e vérrokonság ellenére a Kárpátmedence népe nyelvilag nem lett egységes és hogy nemzetiségi tagozódása a középkort követő századokban mindegyre fokozódott.

Ennek a fejlődésnek a megértése céljából egy kis történelmi visszapillantásra lesz szükség.

A Kárpátmedencébe annak idején beözönlő magyarok steppei nomád lovas népe itt is a steppét kereste: a síkságokon és folyóvölgyekben telepedett meg s az erdők koszoruzta hatalmas határegységeket lehetőleg érintetlenül hagyta, már csak azért is, mert ezekre alapította eredeti védelmi rendszerét. Minthogy azonban a Kárpátmedencén túl nyugatra ez a lovas nomád nép nem tudott terjeszkedni, fokozatosan letelepülni kényszerült, miközben felszívta magába a települési területén talált kisebb fellah-jellegű népcsoportokat. Amint azután a letelepült és immár mind növekvő mértékben

¹ Die Rassenverwandtschaft der Donauvölker. Amalthea Verlag 1931.

földművelő lakosság megszaporodott, mindegyre rajokat bocsátott ki magából az eredetileg érintetlenül hagyott dombos-erdős határterületekre és itt is folytatta a honfoglalás, a letelepülés nagy művét. Az eredeti lovas nomád, aki eközben leszállt a lóról s kezébe vette az ekeszarvát, utóbb arra sem volt rest, hogy fejszét ragadjon és írta az új települések körébe vont roppant erdőségeket. Eközben az idők folyamán más népekkel is keveredett, amelyek már eredettől fogva hegylakó, erdőirtó népek voltak s amelyek ugyancsak növekvő mértékben rajzottak be a még el nem foglalt, a gazdálkodásba be nem vont erdős-hegyes határvidékekre. Történetírásunk újabban megdönthetetlen érvekkel mutatta ki, hogy ebben az érintkezésben mindinkább a magyarság nyelve vált uralkodóvá és hogy a középkor végén az immár teljesen benépesített Kárpátmedence lakosságának 80—85%-a a magyar nemzetiséghez tartozott. A már említett jeles munka szerzője, *Kászonyi Ferenc* megkapó érveléssel mutatja ki, hogy ennek a ténynek okát a magyar állam erős politikai egységében és az általános gazdasági és kulturális fejlődés kedvező folyamatában kell keresni. Kászonyi megállapította és világosan megfogalmazta a nyelvi asszimilálás alaptörvényét, amely úgy szól, hogy kedvező politikai, gazdasági és kulturális viszonyok között, amelyek a forgalmat erősítik és az élet lendületét meggyorsítják, a politikailag uralkodó, legnagyobb tekintélyű rétegek nyelve az „imperialis” vagy „országos” nyelv — *lingua patria* — van előnyben, holott hanyatló viszonyok között, amikor egy természetes téregység összetartó erői lankadnak, amikor ennek következtében a forgalom, az élet lendülete gyengül s az egyes tájak fokozatosan elszigetelődnek egymástól; az alsóbb népelemek „provinciális” nyelve — *lingua vernacula* — nyer tért. Amikor tehát Mohács után Magyarország politikai egysége megszűnik, állami rendje elhanyaglik s az állandó háború állapotában a társadalmi és gazdasági fejlődés megáll; ezzel együtt a forgalom is gyérré válik az ország különböző részei között és a közép, az ország természetes központja és szíve nem tudja a perifériális részeket elegendő vérrel ellátni. Ennek az állapotnak a következménye nemcsak az, hogy az ország helyreállításáért, életéért küzdő magyarság sorai egyre ritkulnak és hogy helyükre előbb a perifériák nem magyar-ajkú népei áramlanak, utóbb pedig mind nagyobb mértékben külföldiek, hanem az is, hogy a magyarság asszimiláló ereje csökken és ellenkezőleg a nem magyar nemzetiségek nyelve terjed, tetemes részben még a velük érintkező magyarság körében s az ő rovására is. E folyamat nem állította meg a vérkeveredést a Kárpátmedence különböző népelemei között; a legújabb kutatások azonban kétséget kizáróan kimutatják, hogy a magyarság nyelve visszaesett olyan területeken is, ahol eredeti magyar települések nemcsak hogy nem pusztultak ki, hanem még újjakkal is szaporodtak. Az alföldi magyarság ugyanis nemcsak azáltal veszített népi állagából, hogy az ő vérvesztesége volt a legnagyobb, hanem azáltal is, hogy egyes részei az északi felvidékre huzódtak és itt vérszerint összekeveredtek azzal a másajkú — tót, rutén — lakossággal, amelybe nyelvileg utóbb jórészt bele is olvadtak. Számos tapasztalat mutatja, hogy az újabb századokban kifejlődött nemzeti-

ségi villongásokban nem egyszer éppen a magyarságból kiszakadt népelemekből kerültek ki a nem magyar nemzetiségek legharciasabb vezetőrétegei, amelyek — noha nyelvileg felolvadtak a másajku lakosságban — vérükben és szokásaikban megőrizték az egykori nomád lovasnép hevesebb vérmérsékletét, harciasabb természetét.

A németiség, amely eredetileg is összehasonlíthatatlanul nagyobb tömegekben rajzott ki az északi őserdőkből, nem volt kénytelen évszázadokon át túlerőben lévő barbár ellenséges tömegekkel viaskodni és így egyenletesen szaporodott, sőt még maga bocsátott ki mind-egyre rajokat saját testéből, amelyek részben elmerültek a szomszéd idegen terek őslakosságában, részben ott is megőrizték nemzetiségüket, részben végül a német birodalom települési területét terjesztették ki. Mindazonáltal a német birodalom is átment nemcsak a fejlődés, virágzás, hanem a visszaesés, hanyatlás, belső meghasonlás, sőt hosszú polgárháborúk periódusain is és ezeknek a válságos időszakoknak nyomait a legutóbbi időkig viselni kényszerült. Annak a politikai visszaesésnek és széttagolódásnak ugyanis, ami Magyarországon a nemzetiségi válaszfalak növekedésében fejeződött ki, pontosan megfelelt Németországban a politikai partikularizmus, az úgynevezett *Kleinstaaterer* kifejlődése, amelynek teljesen csakis a harmadik birodalom alakulásával végbement belső megújulás vetett véget. Tudjuk, hogy volt idő, amikor porosz, bajor, osztrák és rajnai-német ugyanolyan élesen állott egymással szemben, mint a magyarországi nemzetiségi harcok idején magyar, román és szerb. Azzal tehát, ha a nyelvi egyezőségeket és különbözőségeket hangsúlyozzuk, voltaképpen egymástól lényegileg különböző dolgokat hasonlítunk össze, ugyanakkor pedig szemünk elől tévesztjük a lényegbeli megfeleléseket. Ami a német birodalom számára a népi elv — ez az építő, összefoglaló, térrendező politikai principium; ugyanaz a Kárpátmedence szempontjából *a politikai nemzetegység elve*, amely a magyarság politikai gondolkodásának sarokköve s amelynek értelmében a magyarság nem egyedül önmagát tekinti államalkotónak, hanem az összes hazai népeket magával együtt befoglalja az államalkotó „politikai” nemzetbe. Mind a két elvnek: a német népi elvnek és a politikai nemzetegység magyar elvének jelentősége az, hogy összefoglalni igyekeznek azokat a tömegeket amelyek vérség, földrajzi, politikai és gazdasági szükségességek szerint összetartoznak, de amelyeket történelmi esetlegességek, katasztrófák és testvérharcok ideiglenesen elválasztottak egymástól. Látszatra talán könnyebb volt az egység tudatát belevésni a német törzseknek, mint a Kárpát-medence különböző népeinek szívébe, hiszen az egységes anyanyelv az érintkezés, a gondolatok megformálásának és kifejezésének leghatalmasabb eszköze. Azok a különbségek, amelyek szokások, vérmérséklet, felekezeti hovatartozás és társadalmi tagozódás tekintetében a német törzsek között továbbra is fennállanak, annál könnyebben szorulnak háttérbe, mennél nagyobb, mennél inkább mindent túlszárnyaló az a katonai dicsőség és politikai hatalom, amelyet a mostani német birodalom reprezentál. Azonban egyáltalában nem kétséges, hogy az igazi egyesítő erő éppen ez a dicsőség és ez a hatalom — nem pedig a nyelvegység. Nemcsak a német népnek

multbeli viszonyai mutatják ezt az igazságot — hiszen a nyelvi egység mellett sem tudtak egyesülni a németek ilyen összeölelő politikai hatalom hiányában¹ —; szembeötlik ez akkor is, ha pl. Spanyolországra vetjük tekintetünket. Spanyolország nagyságának, dicsőségének napjaiban senki sem hallott a katalán vagy baszk kérdéstről. Ezek a kérdések akkor váltak élesekké és kritikusakká, amikor Spanyolország legnagyobb hanyatlásának napjait élte. Ma már megint napról-napra halványulnak el. Ezért hangoztatta annak idején *Apponyi Albert*, hogy hazánk nemzetiségi kérdéseinek megoldása a magyar szuverénitás teljességének, a magyar állam teljes politikai tekintélyének helyeállításától függ. Ha ma pl. Mátyás király Magyarországot egy varázsütéssel vissza lehetne állítani, nemzetiségi kérdéseink egy csapásra egészen másodrendű kérdésekké hanyatlának alá. De lényegük szerint ezek valóban nem is egyebek, mint másodrendű és pedig tisztán gyakorlati kérdések². Annak azonban, hogy e kérdések helyes gyakorlati megoldásának útján sikerrel járjunk, az a döntő előfeltétele, hogy az összetartozás és egymásrautaltság tudata a vérszerinti rokonság tudatával együtt minél általánosabb felismerésre találjon a Kárpátmedence egész népességének körében. Ez pedig nem lehetséges addig, amíg ez a tér újra meg nem találja a maga természetes nehézkesét, egyensúlyát³.

OTTLIK LÁSZLÓ.

¹ „Zur Nation Euch zu bilden, Ihr hoffet es, Deutsche, vergobens“ — írták még a „Xeniák“ nagy költői, Goethe és Schiller.

² Nemzetiségi kérdéseink gyakorlati megoldásának módjait taglaltam a *Magyar Szemle* 1940. évi augusztusi számában „A magyar nemzetiségi politika feladatai“ címen.

³ Ezek a fejtegetések először a *Pester Lloyd* 1940. évi augusztus 18. és 20. számában, majd utóbb különnyomatban német nyelven láttak napvilágot. Amidőn most, a „Hitel“ szerkesztőségének szivességéből módom van arra, hogy dolgozatomat a magyar olvasóközönségnek is bemutathassam, nem csekély megnugvással álom, hogy az eredeti szövegen egy betűt sem kellett változtatnom. Tételimeit pontról-pontra igazolta a bécsi döntés, — alig két héttel cikkeim megjelentése után —, Magyarországnak, mint első európai középhatalomnak a hármaskövetséghez való csatlakozása, az elszakított Délvidék tetemes részének visszatérése és végül a „perifériális“ nagyhatalomnak, Nagybritanniának és a Szovjetunióknak összeesküvése az európai civilizáció elpusztítására: egy paktum, amely kísértetiesen hasonlít a „legkeresztényebb“ francia királyoknak Európa és a kereszténység legnagyobb ellenségével, a hatalmának tetőpontján levő Ozmán hatalommal kötött szövetségeihez. Az eredeti szövegnek csupán a befejező részét kellett törölnöm. Húsz éven át, a Nemzetek Szövetségének virágzása idején, ahhoz szoktunk hozzá, hogy Európa békés és normális rendjének helyreállítását a népek „belátásától“ és önkéntes megegyezéseitől várjuk. Hasonlóképpen reméltük a Kárpátmedence történeti rendjének helyreállítását e tér népeinek józan belátásától: s tanulmányom eredeti végzavaiban is még e reménységnek adtam hangot. Ma már a történetek és a tapasztalatok a politikai törvényszerűség vaslogikájának helyesebb megismerésére tanítanak. Miként ma már Európa helyreállítását a tengely végső győzelmétől várjuk, ugyancsak tisztában vagyunk azzal, hogy a Kárpátmedence problémáinak megoldása is csak e medence vezető nemzetének, a magyarságnak további megerősödésétől és hagyományos politikai bölcsességétől várható. Hogy az emberek mit látnak meg a világból, mindig attól függ, hol állanak, milyen magas kilátópontra sikerült feljutniok. A hegycsúcson egészen más a kilátás, mint a lejtő alján.